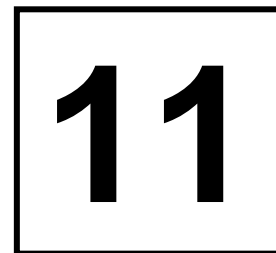

การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับ
สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19
THE GUIDELINE DEVELOPEMNT OF LEARNING ENVIRONMENT MANAGEMENT FOR
SCHOOLS UNDER SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 19

จิตตานันท์ สุพรรณอินทร์*

รองศาสตราจารย์ ดร.เพชฌัญ กิจระการ**

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และกลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา และพัฒนาแนวทางการจัดการ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 การวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมิน ระยะที่ 2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และกลยุทธ์ จัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 327 คน ได้มาโดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสอบถาม ระยะที่ 3 การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษากลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่ประเมินแนวทาง จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินแนวทาง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 29 ตัวชี้วัด 2) สภาพปัจจุบันการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด กลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา คือ 1) การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วย ปัญหา 2) การพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา 3) การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ตามหลัก Educare และ 4) จัดศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชน และ 3) แนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา คือ ระดมความคิดเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ ประชุมปรึกษาหารือและช่วยกันวางแผนพัฒนา ดำเนินการ ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน มีการส่งเสริม การ จัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เปรียบเสมือนกลุ่มของสังคม ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอก ห้องเรียน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพิเศษ ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกๆ ด้าน มีการส่งเสริมระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ส่งเสริมให้ครูสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เต็มไปด้วยความรัก และความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน มีการ ส่งเสริมการจัดทำระบบสารสนเทศให้มีคุณภาพและทันสมัย การประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการบริหารจัดการ พัฒนาและสรรหา บุคลากรด้าน ICT

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

** คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ABSTRACT

This study purposed to: study in elements and indicators of learning environment for schools study in current conditions and desirable conditions in learning environment for schools under and; develop the guidelines of learning environment management for schools under Secondary Educational Service Area Office 19. The research was conducted in 3 stages. The first stage was study in elements and indicators of learning environment for schools under Secondary Educational Service Area Office 19. The data was obtained from 5 experts, the data collection tool was evaluation form, and the statistics used in data analysis were mean and standard deviation. The second stage was study in current conditions, desirable conditions and strategy of learning environment management for schools under Secondary Educational Service Area Office 19. The samples were school administrators and teachers 327 persons totally. The data collection tool was questionnaire. The statistics used in data analysis were mean and standard deviation. The third stage was guideline development of learning environment management for schools under Secondary Educational Service Area Office 19. The respondent group was 9 experts. The data collection tool was structured interview form and guideline evaluation form. The statistics used in data analysis were mean and standard deviation. The results indicated that; 1) The elements and Indicators learning environment for schools 19 consisted of 4 elements, 29 indicators; 2) Current conditions in learning environments for schools were at the high level. The desirable conditions in learning environments for schools under the Office of Secondary Education Area Office 19 were at the highest level. The strategy could be sorted in descending order as; 1) Constructionist Learning Environment Management, 2) Technology Development, 3) Educare Learning Environment, and 4) The Lifelong Learning Center Management for the Community; 3) The guidelines of the learning environment for schools under Secondary Educational Service Area Office 19 were to brainstorm ideas to improve the physical environment of learning; to consult and develop plans; to promote and develop environment for learning both inside and outside the classroom; to promote the atmosphere of the class as a social group, activities for teaching both in and outside the classroom, special events and the learning of students in all aspects; to promote of student supporting system; to encourage teachers to create a welcoming atmosphere, filling with love and understanding between teachers and students; to promote the system of high quality and advanced applications of ICT for the management; and to recruit and develop of ICT.

บทนำ

ความท้าทายด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในการเตรียมนักเรียนให้พร้อมทั้งชีวิต เป็นเรื่องสำคัญของกระแสดการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้น ส่งผลต่อวิถีการดำรงชีพของสังคมอย่างทั่วถึง ครูจึงต้องมีความตื่นตัวและเตรียมพร้อมในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนมีทักษะสำหรับการออกไปดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนไปจากศตวรรษที่ 20 และ 19 โดยทักษะที่สำคัญที่สุดในศตวรรษนี้ คือ ทักษะการเรียนรู้ (Learning Skill) ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้เพื่อให้เด็กมีความรู้ ความสามารถ และทักษะจำเป็น โดยเบื้องต้นต้องทราบถึง รูปร่าง หน้าตา ลักษณะของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้องและมีการจัดระบบการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม การเรียนรู้ต้องก้าวข้ามสาระวิชาไปสู่การเรียนรู้ทักษะเพื่อการดำรงชีวิต มีทั้งหมด 5 ทักษะ คือ ทักษะการสื่อสาร ทักษะเกี่ยวกับข้อมูลข่าวสาร สื่อและเทคโนโลยีทางการศึกษา ทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ และทักษะวิเคราะห์ปัญหา การเตรียมความพร้อมต้องอาศัยการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการมีวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายที่ชัดเจน ผู้เรียนจะต้องมีความรู้ที่จำเป็นในการใช้ชีวิตและทำงาน

อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบไปด้วย การสร้างสรรค์แนวปฏิบัติทางการเรียน การได้รับการสนับสนุนจากบุคลากรและสภาพแวดล้อมทางกายภาพเพื่อช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผล การสนับสนุนทางวิชาชีพแก่ชุมชนทั้งในด้านการให้การศึกษา การมีส่วนร่วม การแบ่งปันสิ่งปฏิบัติที่เป็นเลิศระหว่างกัน รวมทั้งการบูรณาการหลอมรวมทักษะหลากหลายสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนสร้างผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติจริงตามบริบท เพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคตในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2558)

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้” เป็นการจัดการให้คนในองค์กรเกิดการเรียนรู้ด้วยบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ รวมถึงต้นทุนทางปัญญาที่มีอยู่ในบริบทขององค์กรนั้นๆ เช่น ความเชี่ยวชาญทางวิชาการวัฒนธรรมการทำงานอย่างมีคุณภาพ การให้ความเคารพต่อผู้อาวุโสวัฒนธรรมลักษณะแบบที่สอนน้อง รวมทั้งการจัดให้มีหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงในการขับเคลื่อนงาน ส่วนสภาพแวดล้อมทางการเรียนจะมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งผลถึงผลสัมฤทธิ์ด้านการเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก การจัดการเรียนการสอนจึงควรต้องตระหนักถึงการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนด้านต่างๆ อย่างรอบคอบและจริงจัง ซึ่งจะบังเกิดผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างแท้จริง สภาพแวดล้อมทางการเรียนจึงเป็นสิ่งที่ควรให้ความสนใจเป็นอย่างยิ่งไม่ควรเพิกเฉยละเลย เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของผู้เรียนแต่ละคน แต่ในสภาพความเป็นจริงนั้นเป็นที่สังเกตว่าสภาพแวดล้อมทางการเรียนต่างๆ ดังกล่าวไม่ค่อยได้รับความเอาใจใส่เท่าใดนักส่วนใหญ่มองข้ามไปจนเกิดผลเสียต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้นถ้าครูและผู้บริหารได้ตระหนักถึงความสำคัญของสภาพแวดล้อมทางการเรียนทำความเข้าใจ และจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอนของผู้เรียนก็จะช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้ของผู้เรียนดีขึ้น ซึ่งสภาพแวดล้อมการเรียนรู้มีองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ 1) สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ 2) สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ 3) สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม 4) สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ (ปริญา อังคสิทธิ์. 2521 ; สุทธิพงศ์ หกสุวรรณ. 2549 ; อรพันธ์ ประสิทธิ์รัตน์. 2545 ; Tom Warger. 2009 ; อภรณ์ ใจเที่ยง. 2550 ; เรณู ครุฑไทย. 2542 ; Partnership for 21st Century Skills. 2016, online ; Tony bates A.W.. 2014)

จากผลการประเมินภายนอกโดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา(องค์การมหาชน) ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 รอบสอง ประเมินในช่วงปี พ.ศ. 2549 – 2553 มีโรงเรียนในสังกัดได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับดีมาก ร้อยละ 38.46 ระดับดี ร้อยละ 40.38 พอใช้ร้อยละ 7.69 และไม่ผ่านการรับรอง ร้อยละ 21.15 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. 2555) สำหรับการประเมินภายนอกรอบสาม ประเมินในช่วงปี พ.ศ. 2554 – 2558 ปรากฏว่าโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานในระดับดี ร้อยละ 61.54 ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานร้อยละ 38.46 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า สถานศึกษาจำนวนมากที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐาน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. 2558) พบว่า จุดที่ควรพัฒนาคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนและคะแนน O-NET อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งผลจากการจัดการศึกษา วิธีการสอน ขาดสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอน ขาดห้องปฏิบัติการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ไม่มีสื่อทางด้านเทคโนโลยี ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในสถานศึกษาไม่ได้รับการปรับปรุง (สำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา. ออนไลน์)

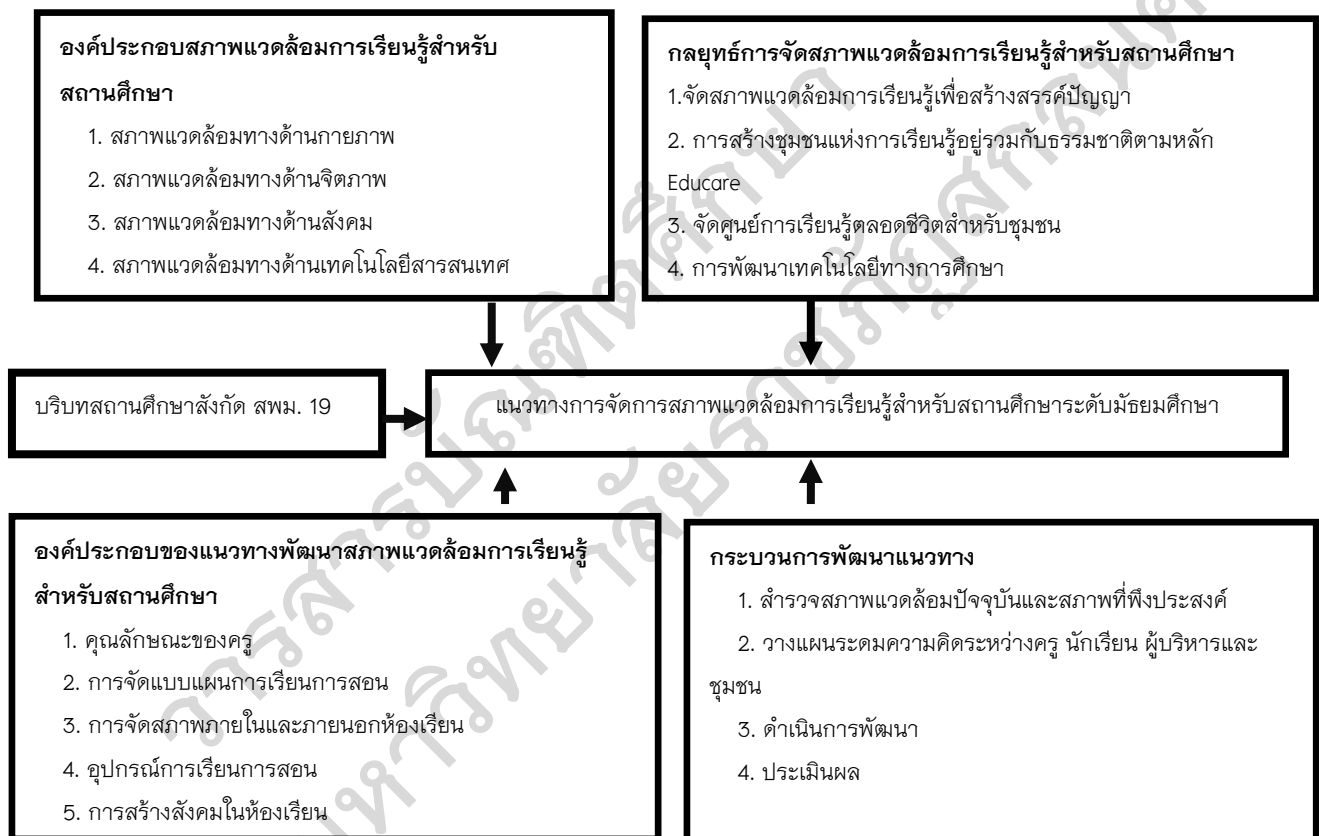
จากที่ได้กล่าวมาเบื้องต้น ผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ซึ่งมีพื้นที่ครอบคลุม 2 จังหวัดคือ จังหวัดเลยและจังหวัดหนองบัวลำภู จึงมีความสนใจที่จะพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในสถานศึกษา โดยผู้วิจัยศึกษาสภาพแวดล้อมเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และกลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19
3. เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดและทฤษฎีข้างต้นนำมาใช้สำหรับยกร่างแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1: การศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. การศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา
2. สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1 เพื่อให้ได้องค์ประกอบ และตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา
3. ตรวจสอบความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

โดยแบบประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

4. นำข้อมูลที่ได้ไปแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้ผลการสังเคราะห์องค์ประกอบของการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษามีความเหมาะสมมากที่สุด แล้วนำไปใช้ในขั้นตอนต่อไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบประเมิน เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาแบ่งเป็น 2 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาโดยใช้วิธีการหามาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 เกณฑ์การให้คะแนนตรวจสอบความเหมาะสม (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 102) กำหนดไว้ดังนี้

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนข้อเสนอแนะและประเด็นการปรับปรุงองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

วิธีการรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิ ในการตรวจสอบแบบประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. ดำเนินการติดต่อดำเนินการกับผู้ทรงคุณวุฒิทางโทรศัพท์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบองค์ประกอบและตัวชี้วัดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

3. นำแบบประเมินขององค์ประกอบและ ตัวชี้วัดพร้อมหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้ทรงคุณวุฒิไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยตนเองและเก็บคืนด้วยตนเอง

4. นำแบบประเมินทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยตรวจให้คะแนนการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาโดยใช้วิธีการหามาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับเกณฑ์การให้คะแนนตรวจสอบความเหมาะสม (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 102) และวิเคราะห์ค่าระดับความเหมาะสมแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชมศรีสะอาด. 2545 : 104)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ค่าเฉลี่ย (Mean)
2. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 2 : การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และกลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. นำองค์ประกอบและตัวชี้วัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาที่ได้จากการสังเคราะห์ใน ระยะที่ 1 มาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. นำแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบจากนั้นนำมาวิเคราะห์ ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์

4. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับ สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการหาแนวทางการจัดการ สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ แบ่งเป็นบุคลากร จำนวน 2,166 คน ประกอบด้วย ผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 122 คน และครูจำนวน 2,044 คน จากโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 ปีการศึกษา 2558 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19. 2558)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นบุคลากร จำนวน 327 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 52 คน และครูจำนวน 275 คน โดยใช้ตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan. 1970 : 608 – 610) และได้มาโดยสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์และ วิธีการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ประกอบด้วย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ Check list ใน ประเด็นดังต่อไปนี้

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับ สถานศึกษา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ข้อคำถามกลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษามีลักษณะเป็น แบบตรวจสอบรายการ (Check list)

วิธีรวบรวมข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ผู้วิจัยติดต่อคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อทำหนังสือถึงผู้อำนวยการโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. ผู้วิจัยดำเนินการส่งแบบสอบถาม โดยประสานงานทางโทรศัพท์ ในการติดตามเก็บรวบรวมข้อมูลจาก สถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง สำหรับโรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่ทำงานและส่ง ไปรษณีย์ และสำหรับโรงเรียนที่อยู่ห่างไกล รวมทั้งหมด จำนวน 327 ฉบับ โดยครั้งที่ 1 ได้รับคืนมา 80 เปอร์เซนต์ แล้ว ติดตามเก็บเพิ่มเติมด้วยตนเองจนกระทั่งครบ 100 เปอร์เซนต์ โดยนำไปวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมด้วย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. การหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อของแบบสอบถาม โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน ตามวิธี Item Total Correlation (บุญชม ศรีสะอาด, 2554 : 130)

2. ค่าเฉลี่ย (Mean)

3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

ระยะที่ 3: การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. นำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 มาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความต้องการจำเป็น และจัดลำดับความต้องการมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2. ศึกษา Best Practices จากสถานศึกษาแบบอย่างในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นไปสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล สถานศึกษา 3 แห่งแบ่งตามขนาดของสถานศึกษา

3. วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยการสร้างข้อสรุปจากเนื้อหาการสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการหลอมรวมประเด็นข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูล ตามประเด็นขององค์ประกอบของร่างการพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

4. ยกร่างคู่มือแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

5. ประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสัมภาษณ์มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19

2. แบบประเมินเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการยืนยันความเหมาะสมความเป็นไปได้แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษามีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 104)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิเขียนข้อเสนอแนะและประเด็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ปรับปรุงการพัฒนาแนวทางการบริหารสถานศึกษา

วิธีการรวบรวมข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. ขออนุญาตขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

2. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อและขอสัมภาษณ์โดยประสานงานทางโทรศัพท์ที่กำหนดนัดหมายวันเวลาและขอสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยตนเอง

3. ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งผู้วิจัยทำการจดบันทึก

4. นำแบบประเมินทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของการตอบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลมาวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น โดยการนำค่าเฉลี่ยของสภาพที่พึงประสงค์กับสภาพปัจจุบันแล้วหารด้วยสภาพที่พึงประสงค์ และตรวจให้คะแนนการประเมินความเหมาะสมแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยใช้วิธีการหามาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับเกณฑ์การให้คะแนนตรวจสอบความเหมาะสม/ความเป็นไปได้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 104)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์

1. $PNI_{Modified}$ (Modified Priority Needs Index:)
2. ค่าเฉลี่ย (Mean)
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาแนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 19 สรุปผลได้ดังนี้

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา ประกอบไปด้วย 4 ด้าน 29 ตัวชี้วัด ประกอบด้วยดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านกายภาพ ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ห้องเรียนมีแสงสว่างเพียงพอและอากาศถ่ายเทได้ดี 2) สีของห้องเรียนสบายตาและให้แสงสว่าง 3) ห้องเรียนมีการตกแต่งให้เหมาะสมน่าอยู่ มีมุมหนังสือ เพื่อให้การเรียนรู้หนังสือคล่องตัวมากขึ้น 4) สภาพห้องเรียนและอุปกรณ์การเรียนอยู่ในสภาพดี ใช้งานได้เป็นสัดส่วนเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ห้องเรียนมีขนาดตามมาตรฐานกว้างพอเหมาะกับจำนวนนักเรียน 6) มีอุปกรณ์ที่สามารถนำเสนอข้อมูลและสารสนเทศในรูปแบบต่างๆ ได้อย่างครบถ้วน เช่น โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ เครื่องฉายโปรเจคเตอร์ เป็นต้น 7) การจัดที่นั่งผู้เรียน สะดวกและคล่องตัวในการปฏิบัติกิจกรรมในชั้นเรียน 8) ห้องเรียนสะอาดปราศจากสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียง กลิ่น คิว้น ฝุ่น 9) บริเวณโรงเรียนมีความสวยงาม สะอาดและปลอดภัย 10) แหล่งเรียนรู้ต่างๆ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องทดลอง โรงฝึกงาน องค์ประกอบที่ 2 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านจิตภาพ ตัวชี้วัดได้แก่ 1) วิธีการสอน สื่อและกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ครูสามารถชี้แนะ แนะนำการแสวงหาความรู้ หาแนวทางช่วยเหลือและให้กำลังใจนักเรียนในทุกๆ ด้าน 3) การประเมินประสิทธิภาพ โดยการประเมินทั้งระบบ 4) นักเรียนทำงานร่วมกัน เพื่อถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน 5) ครูออกแบบการเรียนการสอนให้เชื่อมโยงกับเนื้อหาของแต่ละวิชา 6) มีการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับสติปัญญาของผู้เรียน 7) มีการประเมินผลการเรียนการสอน 8) สร้างค่านิยมที่ดีของการเป็นผู้ใฝ่เรียนรู้ มีวินัย จริยธรรม และคุณธรรม องค์ประกอบที่ 3 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านสังคม ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) การสร้างบรรยากาศในการเรียน 2) การสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียน 3) ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเป็นอย่างดี 4) เสียงของครูมีระดับความดังที่เหมาะสม 5) นักเรียนและครูให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 6) การมีส่วนร่วมในการทำงานระหว่างครูกับครู นักเรียนกับนักเรียน และครูกับนักเรียน และองค์ประกอบที่ 4 สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตัวชี้วัด ได้แก่ 1) ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลสารสนเทศได้อย่างสะดวกสบาย 2) การจัดเก็บข้อมูลสารสนเทศที่เป็นระบบใช้งานได้ 3) ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในระบบห้องสมุด 4) มีระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงตั้งแต่ 100 Mb ขึ้นไป 1 วับริกรและสืบค้นในสถานศึกษา 5) มีการอัพเดทข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันและง่ายต่อการสืบค้น

2. สภาพปัจจุบันของการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 โดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยสภาพปัจจุบันเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ และสภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยสภาพที่พึงประสงค์เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ สภาพแวดล้อมทางด้านจิตภาพ สภาพแวดล้อมทางด้านสังคม และสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ตามลำดับ

กลยุทธ์การจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา โดยเรียงกลยุทธ์จากมากไปหาน้อยได้ ได้แก่ การจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญา (constructionism) รองลงมา คือ การพัฒนาเทคโนโลยีทางการศึกษา การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมอยู่ร่วมกับธรรมชาติตามหลัก Educare และน้อยที่สุดคือ จัดศูนย์การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับชุมชน ตามลำดับ

3. แนวทางการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่

3.1 การดำเนินงานด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ มีแนวทาง ได้แก่ 1) ระดมความคิดเพื่อพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางกายภาพ 2) ประชุมปรึกษาหารือและช่วยกันวางแผนพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา โดยการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ของรัฐบาล ได้แก่ โครงการทวิศึกษา โรงเรียนแกนนำ STEM โรงเรียนวิถีสู่อาชีพ โรงเรียนสิ่งแวดล้อมศึกษา โรงเรียนประชารัฐ สถานศึกษาพอเพียง การขอความร่วมมือจากองค์กรภายนอก และชุมชน การระดมทุน การประเมินและติดตามผลการปฏิบัติงาน 4) ส่งเสริมและพัฒนาการจัดการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน

3.2 การดำเนินงานสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพ มีแนวทาง ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดบรรยากาศของชั้นเรียนให้เปรียบเสมือนกลุ่มของสังคม 2) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน 3) ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพิเศษ 4) ส่งเสริมกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนในทุกๆ ด้าน

3.3 การดำเนินงานทางด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านสังคม มีแนวทาง ได้แก่ 1) ส่งเสริมระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน 2) ส่งเสริมให้ครูสร้างบรรยากาศที่อบอุ่น เต็มไปด้วยความรัก และความเข้าใจระหว่างครูกับนักเรียน

3.4 การดำเนินงานทางด้านสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ มีแนวทาง ได้แก่ 1) ส่งเสริมการจัดทำระบบสารสนเทศให้มีคุณภาพ และทันสมัย 2) การประยุกต์ใช้ ICT เพื่อการบริหารจัดการ 3) พัฒนาและสรรหาบุคลากรด้าน ICT

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1.1 ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19 พบว่า สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ อยู่ในระดับต่ำสุดซึ่งความต้องการการพัฒนาสูงสุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรสนับสนุน และส่งเสริมให้สถานศึกษาตระหนักและเห็นความสำคัญของการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยี ตลอดจนจนโครงการต่างๆ ให้ดีขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สามารถนำแนวทางการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา ทั้ง 4 ด้าน ไปใช้ในการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.3 หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดการศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบต่างๆ เพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาที่มีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี เนื่องด้วยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดีสามารถช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาและปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสำหรับสถานศึกษา

2.2 ควรศึกษาบทบาทของครู ผู้บริหาร คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน ในการพัฒนาการจัดการสภาพแวดล้อมการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษา เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น, 2545.

ปริญญา อังคสุสิงห์. การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยครุศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, 2521.

เรณู ครุฑไทย. การศึกษาการดำเนินงานวิชาการของโรงเรียนกลุ่มนวมินทราชูทิศ. วิทยานิพนธ์ นศ.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.

สุทธิพงษ์ หกสุวรรณ. การออกแบบและพัฒนาสภาพแวดล้อมทางการศึกษา. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2549.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 19. สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2555. [ออนไลน์].

งานกลุ่มข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มนโยบายและแผน, 2558.

_____. (2558). สารสนเทศทางการศึกษา ปีการศึกษา 2558. งานกลุ่มข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มนโยบายและแผน.

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์, 2550.

อรพันธุ์ ประสิทธิ์รัตน์. รายงานการวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพแวดล้อมทางการเรียนนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2545.

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (ออนไลน์) : <http://aqa.onesqa.or.th/SummaryReport.aspx> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 เมษายน 2559.

The Learning Environment. [website]. Form : www.teachingstrategies.com/content/pageDocs/CC4_Ch2_exrpt.pdf. (20 August 2015).

Tony Bites A.W. Teaching in Digital Age. Learning Design Environment : A Critical component of the design of online teaching, 2014.